

Joanna Juszczyk-Rygałło

Dialogowość procesów edukacyjnych w sieci

Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika 12, 75-83

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Joanna Juszczyk-Rygałło*

DIALOGOWOŚĆ PROCESÓW EDUKACYJNYCH W SIECI

WSTĘP – INTERNET JAKO MEDIUM W KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Zdolność do komunikowania się jest naturalną umiejętnością człowieka, wynikającą z pierwotnej potrzeby porozumiewania się. Od najdawniejszych czasów ludzie w różnych okolicznościach wysyłają do siebie komunikaty. Jest to akt wzajemnej wymiany sygnałów-symboli. Jak wskazuje Walery Pisarek (2008, s. 17), komunikowaniem nazywamy „przekazywanie treści psychicznej, i to zarówno treści intelektualnej, jak i emocjonalnej, a więc tego, co się myśli, lub tego, co się czuje, przez osobnika (lub osobników) A osobnikowi (lub osobnikom) B”. Ta tak zwana komunikacja interpersonalna jest pojmowana jako proces psychologiczny (Augustynek, 2009, s. 115), który jednak pozostaje w ścisłym związku z technologią. Umiejętności komunikowania się są zatem związane z konstruowaniem komunikatów, a to z kolei jest wypadkową zdolności psychologicznych oraz sprawności w posługiwaniu się zdobyczami technologicznymi. Z drugiej strony technologia wpływa na rozwój procesów psychologicznych. Posługiwanie się komunikatami wymaga użycia technologii do konstruowania sygnałów-symboli i przekazywania ich do odbiorcy. Jak to określa Jan Grzenia (2008, s. 12): „[...] technologia musi dostosowywać się do obiektów, których funkcjonowanie ma ułatwiać [...]”, czyli „[...] doskonali się w procesie dostosowywania samej siebie do potrzeb ludzkich [...]”. Rozwój możliwości komunikacyjnych, utożsamiany z rozwojem technologii, spowodował zatem pojawienie się kolejnych narzędzi komunikacyjnych odpowiednich dla coraz bardziej poszerzających się potrzeb społecznych: języka gestów, języka mówionego, odkrycia i ewolucyjnego rozwoju piśmiennych znaków ikonicznych (hieroglificznych), a następnie różnych form zapisu mowy (między innymi alfabetu fonetycznego), pisma odręcznego, pisma drukowanego, pisma maszynowego i elektronicznego, elektro-technicznych środków przekazu na odległość (mowy, pisma i obrazu) i wreszcie rozwój informatycznej technologii komunikacyjnej – głównie internetu jako globalnego medium masowej komunikacji.

* Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

Internet jest jedynym medium komunikacyjnym o globalnym zasięgu. Jest jednocześnie medium interaktywnym, w którym uczestnicy interakcji właściwie nie odczuwają bezpośredniego przymusu i dlatego możliwa jest przemienność ról nadawcy i odbiorcy. Ta przemienność ról wyznacza jeden z dwóch typów komunikacji interpersonalnej, wskazanych przez Josepha De Vito (2003, za: Augustynek, 2011, s. 69):

1. Komunikowanie polegające na wysyłaniu komunikatu w przestrzeń informacyjną z intencją jego odebrania (w celu zainicjowania drugiego typu komunikacji).
2. Komunikowanie się z czasowym odwróceniem ról (dialog, dyskusja, negocjacje, pogawędka), który jest charakterystyczny dla komunikacji internetowej.

Przemienność ról komunikacyjnych tworzy swoistego rodzaju krąg pętli zwrotnych przekazów i w ten sposób powoduje środowiskowe zawężanie zasięgu, ponieważ w jego obrębie komunikują się osoby o pewnych cechach wspólnych, takich jak wiek, płeć, zawód, zainteresowania, przekonania itp. Jest to komunikacyjna zasada internetu, którą Grzenia (2006, s. 22) nazywa „paradoksem internetowym”.

Internet udostępnia szereg usług sieciowych, będących w istocie kanałami komunikacyjnymi. Są to:

- poczta elektroniczna;
- czaty i blogi (pogawędki internetowe);
- fora dyskusyjne;
- kanały transferu plików;
- komunikatory;
- sieci stron WWW.

Każdy z tych kanałów służy do innych celów i ma inne właściwości. Cechą charakterystyczną jest forma piśmienna (tekstowa) i nastawienie na dialog. Grzenia (2006, s. 43) wyróżnia trzy typy komunikacji wykorzystującej kanały (usługi) internetowe:

1. Typ konwersacyjny – główną formą podawczą jest dialog, bardzo rzadko jest nim monolog.
2. Typ korespondencyjny – główną formą podawczą jest dialog, czasem monolog.
3. Typ hipertekstowy – główną formą podawczą jest monolog, możliwy jest dialog.

Te usługi, które zostały skonstruowane do prowadzenia dialogu (poczta, fora dyskusyjne i czaty), są szczególnie preferowane przez użytkowników internetu. Również popularne są strony WWW, które często korzystają z wbudowanych instrumentów umożliwiających prowadzenie dialogu (Grzenia, 2003). Zakładając, że monolog jest formą uzewnętrznienia wewnętrznego dialogu, można także zauważyć, że jest on często atrakcyjnym sposobem komunikacyjnego funkcjonowania w internecie (stąd między innymi popularność blogów).

Niezależnie od używanego kanału komunikacyjnego dialog w internecie może być prowadzony w dwóch formach:

1. Asynchroniczna wymiana komunikatów jako debata.
2. Synchroniczna wymiana komunikatów jako dyskusja.

Obie te formy są wykorzystywane w edukacji internetowej. W obu przypadkach uczestnicy wymieniają między sobą sekwencję komunikatów skierowanych nawzajem do siebie. Według Jacka Warchali (2001, s. 169), właśnie wymiana jest podstawową jednostką dialogu. Jak charakteryzuje to Barbara Tryjarska:

[...] każdy z komunikatów pojedynczej osoby można traktować jako reakcję na poprzedni komunikat partnera, wzmocnienie uprzedniego zachowania partnera, a także jako bodziec do kolejnego zachowania partnera (Tryjarska, 2000, s. 275).

Jednak w przypadku debaty (komunikacja synchroniczna) dialog ma charakter aktywny, bieżący, wymagający szybkiej reakcji na otrzymane komunikaty i szybkiego konstruowania własnych. Komunikacja nacechowana jest emocjami, dlatego też komunikaty są spontaniczne, często pisane bez zachowania reguł gramatycznych i ortograficznych w formie krótkich kwestii (zwykle obejmują najwyżej kilka wyrazów) z zastosowaniem grafizacji pisma (Grzenia, 2005), ich treści są nieprzemyślane i płytkie poznawczo, a przede wszystkim sprawiające wrażenie chłodniejszych niż są w rzeczywistości (Szpunar, 2005, s. 390). Uczestnicy debaty są w nią zaangażowani przez cały czas trwania dialogu. Natomiast dyskusja (komunikacja asynchroniczna) nie wymaga od uczestnika natychmiastowej odpowiedzi, jest pasywna. Napisane komunikaty czekają na interakcję, której pojawienie się nie jest czasowo określone. Dyskutanci korzystają z możliwości przygotowania komunikatów (napisania wypowiedzi), ich przemyślenia, sprawdzenia i zredagowania przed zatwierdzeniem, stąd też charakteryzują się one niższym stopniem spontaniczności, a w konsekwencji są bardziej klarowne i uporządkowane poznawczo. Jak widać, najistotniejszą z właściwości komunikacji internetowej, niezależnie od używanego kanału komunikacyjnego i od sposobu jego użycia, jest dialogowość, która, na co zwraca uwagę Ivana Markova (2005), oznacza głównie zdolność przyjmowania w procesie komunikacji perspektywy drugiego współuczestnika. Podkreślić tutaj należy, że trudność tego podejścia wynika z faktu, że tę perspektywę można poznać dopiero na podstawie obserwacji komunikatów w trakcie internetowego dialogu.

DIALOGOWOŚĆ SIECIOWEJ KOMUNIKACJI

Słownik języka polskiego (SJP, 2015) przytacza określenie dialogowości, sformułowane przez Michaiła Bachtina, jako podstawowej formy funkcjonowania języka, który żyje w sferze dialogowego obcowania. Bachtinowska dialogowości zakłada więc, że każdy tekst jest dialogiem, ponieważ ma swojego odbiorcę. W internecie podstawową i dominującą formą przekazu jest w dalszym ciągu właśnie tekst. Ciągły tekst wypo-

wiedzi jednej osoby został w *Encyklopedii językoznawstwa ogólnego* Kazimierza Polańskiego (1993, s. 453) określony jako replika, która jednak samodzielna nie stanowi dialogu. Jak zauważa Bogusław Żyłko (1994, s. 123): „Wypowiedź jednostkowa nigdy nie pada w jakiejś próżni. Zawsze jest ogniwem niekończącego się łańcucha wypowiedzi”. Zatem, aby można było mówić o tekście dialogowym, potrzebujemy co najmniej dwóch replik (pytanie – odpowiedź). Według Warchali (1991, s. 22), jest to „ekstrakt dialogowości, minimalny dialog”. Repliki poszczególnych uczestników dialogu są znaczeniowo niesamodzielne. Dopiero ich powiązanie sekwencją wymiany powoduje, że repliki wzajemnie się dopełniają (splatają) i w ten sposób konstytuują dialogowość. Repliki jako teksty wypowiedzi stanowią poziom treściowy komunikatu, w którym wyodrębnić można również poziom relacyjny (określa charakter relacji między uczestnikami dialogu). Istnienie tych dwóch poziomów jest postulowane przez drugi aksjomat komunikacji społecznej sformułowany przez Paula Watzlawicka i jego współpracowników (za: Sztejnberg, 2001, s. 21–24). Poziom relacyjny zawiera sygnały (często niezamierzone przez nadawcę komunikatu) informujące o tym, jak repliki mają być odczytane przez odbiorcę oraz o stosunku nadawcy do własnej osoby i do osoby współuczestniczącej w dialogu. Jak zaznacza Tryjarska (2000, s. 275):

definiowanie relacji odbywa się nie tylko przez to kto, do kogo, z czym się zwraca, ale także poprzez przekazy niewerbalne (Tryjarska, 2000, s. 275).

Substytutami przekazów niewerbalnych w komunikatach internetowych (mają one przecież formę pisaną) są emotikony i akronimy oraz inne piśmienne formy wyrażania emocji.

Stosunki między dyskutantami, a zwłaszcza zasady formułowania wypowiedzi, regulują zasady netykiety, a ponadto wiele zwyczajowych, a niespisanych konwencji (Grzenia, 2006, s. 35–36).

Z drugiej strony dialogowość jest terminem zdecydowanie szerszym, który obejmuje różnego rodzaju zjawiska tekstowe występujące w internecie. Jak pisze na ten temat Stanisław Gajda:

Współcześnie znaczenie terminu *dialog* ulega istotnemu poszerzeniu. Potencjalnie każdy tekst jest dialogowy, bo stanowi ogniwo realnego porozumienia się i jest wielorako (dialogowo) powiązany z kontekstem kulturowym (Gajda, 1988, s. 181).

Znaczącego rozszerzenia zakresu pojęcia dialogowości dokonał Hubert Hermanes (2002), który uznał je za cechę charakteryzującą relacje nie tylko interpersonalne, ale też intrapersonalne.

WARUNKI EFEKTYWNEJ DIALOGOWOŚCI EDUKACYJNEJ

Z dialogowością człowiek spotyka się od najwcześniejszego okresu swojego rozwoju. W wieku dziecięcym pierwsze interakcje z otoczeniem (kontakty z członkami rodziny, dziecięce zabawy) mają typowy dialogowy charakter (Oleś, 2012, s. 50). W okresie szkolnym dominującego znaczenia nabierają dialogi prowadzone przez uczniów z rówieśnikami. Wzajemna wymiana instrukcji, jakie dają sobie dzieci, wywiera wpływ na kształtowanie się ich zachowania. Oczywiście w okresie dziecięcym, obok realnych współrozmówców, pojawiają się rozmówcy wyobrażeni (fikcyjni). Rozmowa z nimi rozwija u dzieci dialogowość wewnętrzną. W okresie adolescencji dialogowość wewnętrzna ma coraz większe znaczenie. Częstym zjawiskiem są pojawiający się w tym okresie rozwoju wyobrażeni przyjaciele (zastępują oni wcześniejszych rozmówców), którzy jako wewnętrzni słuchacze zwierzeń stają się partnerami wspierającymi dzieci w trudnym okresie dorastania (Oleś, 2012, s. 50). Niestety, czasami ta wewnętrzna dialogowość zaczyna dominować nad dialogowością zewnętrzną, co może okazać się niekorzystne dla stanu psychicznego młodego człowieka. Jednak prawidłowo rozwinięta aktywność dialogowa (również ta wewnętrzna) jest potrzebna do prawidłowego funkcjonowania człowieka – ma wartość adaptacyjną i terapeutyczną (Oleś, 2012). W okresie dorosłości dialogowość wewnętrzna sprzyja twórczemu myśleniu, poszukiwaniu rozwiązań poprzez stymulowanie różnych punktów widzenia, uzyskiwaniu moralnego wsparcia w rozwiązywaniu wewnętrznych konfliktów itp. Charakter dialogów może być przy tym różny i mogą one pełnić różnorodne funkcje (Puchalska-Wasył, 2006). Między innymi dialogowość ma duże znaczenie w prowadzeniu aktywnej (samo)edukacji. Wewnętrzny dialog zawsze jest próbą zrozumienia odmiennego punktu widzenia albo też innego spojrzenia na analizowane zagadnienie, formułowania i weryfikacji hipotez, co jest przecież istotą kształcenia.

Swoistym substytutem dialogowości wewnętrznej jest dialog prowadzony za pośrednictwem internetowych kanałów komunikacyjnych. Elementem sprzyjającym takiemu traktowaniu komunikacji internetowej jest złudne poczucie jej prywatności czy też wręcz anonimowości. Dlatego też dla ucznia łatwiejszy do zaakceptowania jest dialog edukacyjny prowadzony on-line od tego dokonywanego w świecie realnym. Pozwala on na większe otwarcie się i nabranie odwagi w autoprezentacji własnych możliwości edukacyjnych przy konstruowaniu dialogowych komunikatów.

Dialog edukacyjny prowadzony za pośrednictwem internetowych kanałów komunikacyjnych wyróżnia się brakiem bezpośredniego, osobowego kontaktu ucznia i nauczyciela. Może on być kierowany przez jednego z uczestników lub też może być prowadzony z przemiennością inicjatywy (kontroli). W pierwszym przypadku (jest to tzw. wertykalna komunikacja edukacyjna) występuje podział ról na uczestnika aktywnego (można go nazwać moderatorem) oraz pasywnego. Uczestnik aktywny przejmuje całkowitą inicjatywę, określa tematykę i strategię dialogu, jego tempo, w jego gestii pozostaje także całkowita swoboda wypowiedzi. Rola pasywnego uczest-

nika sprowadza się do oczekiwania na komunikaty i reagowania na nie. Może on odczuwać dominację aktywnego uczestnika oraz czuć się niepewnie, gdy nie posiada pełnej wiedzy o tematyce prowadzonego dialogu. Ten styl jest często charakterystyczny dla dialogu nauczyciela (aktywnego uczestnika) z uczniem (uczestnikiem pasywnym). Drugim sposobem prowadzenia dialogu edukacyjnego (horyzontalna komunikacja) jest stosowanie przemiennego kontrolowania jego przebiegu. Jego istotą jest aktywny udział obu uczestników. W danym momencie inicjatywę przejmuje ten uczestnik, który może przekazać więcej informacji, po czym inicjatywa może być przejęta przez drugiego rozmówcę. W dialogu o przemiennej inicjatywie początkujący uczestnicy mogą mieć trudności z aktywnym uczestnictwem (co zrobić?, kiedy przerwać?). Również sam przebieg komunikacji może mieć charakter rozbieżny, trudno jest bowiem utrzymać tematykę dialogu w ramach założonych celów. Dialog z przemianą inicjatywą jest jednak najbardziej efektywnym sposobem komunikacji, ponieważ cechuje go podobieństwo do naturalnego dialogu ustnego. Ten styl dialogu jest głównie charakterystyczny dla komunikacji między uczniami.

W komunikacji dialogowej inicjatywa jest zawłaszczana za pośrednictwem komunikatów pytajnych, których pochodną jest aktywność edukacyjna. Komunikacja pytajna nie jest tożsama z przekazywaniem informacji (Wendland, 2012). Istotnym elementem komunikatu pytajnego jest oczywiście pytanie zawierające w sobie elementy inicjatorów aktywności, które mają inicjować i kierować aktywnością jednostki-ucznia w prowadzonym dialogu. Komunikat pytajny powinien oczywiście wypełniać postulat optymalnego komunikatu międzyludzkiego, który wynika z dorobku prakseosemiotyki (Wójcik, 1969) i mówi o potrzebie dostosowania komunikatu w procesie edukacji do (Sokołowski i Skrzypniak, 2005, s. 224):

- odbiorcy komunikatu (uczniowie, studenci, słuchacze, kursanci itp.);
- twórcy (dysponenta) komunikatu (nauczyciele, wykładowcy, instruktorzy);
- rzeczy komunikowanej (treści kształcenia).

W tym przypadku relacje edukacyjne mają charakter pośredni, tworzący układ: nauczyciel – środek kształcenia – osoba ucząca się. W tej komunikacyjnej sekwencji stosowane środki kształcenia zyskują podstawową funkcję, funkcję bycia narzędziami informacyjnymi (Sokołowski i Skrzypniak, 2005, s. 223).

Pośredni charakter aktywności komunikacyjnej powoduje wzrost znaczenia czynnika rzeczowego (są nim udostępniane za pomocą ikonicznych przekazów treści kształcenia). Ten czynnik rzeczowy w dalszym przebiegu dialogu edukacyjnego staje się generatorem kolejnych komunikatów pytajnych, tym razem wewnętrznych, oraz źródłem lokalizowania tych fragmentów rzeczywistości, które są zgodne z czynnikiem rzeczowym komunikatu, czyli formułowania odpowiedzi.

Konstruowanie wewnętrznych komunikatów pytajnych, stanowiących indywidualne refleksje, stanowi ważny element samodzielnego kierowania aktywnościami edukacyjnymi w sieci. Szczególnie przydatne w tym procesie są internetowe kanały

interaktywne, które obecnie przestają pełnić funkcje środka dydaktycznego, a stają się środkiem-metodą nauczania (Bednarek i Lubina, 2008, s. 26). Można zatem wysunąć wniosek, że prawidłowe odczytanie komunikatu i jego prawidłowa interpretacja wymaga nabycia przez najmłodszych podstawowych zdolności i umiejętności poznawczych, które znajdują zastosowanie w edukacyjnym kontakcie uczniów z tekstem komunikatu cyfrowego. Nadal pozostają nimi sprawności językowe – czytanie i pisanie.

PODSUMOWANIE – KOMUNIKACJA NIE TYLKO ON-LINE

Jakub Nowak (2011, s. 85) wskazuje na

interesującą, a jednocześnie istotną zależność: efektywne są te dyskusje on-line, które charakteryzują się dużym stopniem ukontekstowania (Nowak, 2011, s. 85).

To ukontekstowanie dotyczy „wyjścia” poza świat wirtualny. Gdy kontakty między uczestnikami nie ograniczają się tylko do interakcji on-line, a oparte są na osobistej znajomości ze świata realnego, bliskości geograficznej, wspólnych punktach odniesienia tematycznego i emocjonalnym zaangażowaniu w dyskusję, to korzystnie wpływają na jej skuteczność i jakość.

BIBLIOGRAFIA

- Augustynek, A. (2009). *Wstęp do psychologii*. Warszawa.
- Augustynek, A. (2011). Komunikacja interpersonalna w relacjach społecznych. W: L.H. Haber (red.). *Komunikowanie i zarządzanie w społeczeństwie informacyjnym. Wybrane zagadnienia*. Kraków.
- Bednarek, J. i Lubina, E. (2008). *Kształcenie na odległość. Podstawy dydaktyki*. Warszawa.
- Vito de, J. (2003). *The interpersonal communication book*. New York.
- Gajda, S. (1988). Dialogowość tekstów naukowych. *Językoznawstwo XI. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu*.
- Grzenia, J. (2003). *Strona WWW jako forma dialogowa*. Pobrano z lokalizacji: <http://uranos.cto.us.edu.pl/~dialog/archiwum/grzenia1.pdf>.
- Grzenia, J. (2005). O graficacji pisma. W: M. Kita, B. Witosz (red.). *Spotkanie. Księga jubileuszowa dla Profesora Aleksandra Wilkonია*. Katowice.
- Grzenia, J. (2006). *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa.
- Hermanes, H. (2002). The person as a motivated storyteller. Valuation theory and the self-confrontation method. W: R.A. Neimeyer, i G.J. Neimeyer (red.). *Advances*

in personal construct psychology. New directions and perspectives. Westport. Pobrano z lokalizacji: <http://huberthermans.com/wp-content/uploads/2013/09/101a.pdf>.

Lewis, M.D. i Todd, R. (2004). Toward a neuropsychological model of internal dialogue. Implications for theory and clinical practice. W: H.J.M. Hermans i G. Dimaggio (red.). *Dialogical self in psychotherapy*. Hove–New York.

Markova, I. (2005). *Dialogicality and social representations. The dynamics of mind*. Cambridge.

Nowak, J. (2011). *Aktywność obywateli online. Teoria i praktyka*. Lublin.

Oleś, P.K. (2012). Dialogowe funkcje Ja – implikacje dla zdrowia. *Chowanna, Tom specjalny*.

Pisarek, W. (2008). *Wstęp do nauki o komunikowaniu*. Warszawa.

Polański, K. (red.) (1993). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław.

Puchalska-Wasył, M. (2006). *Nasze wewnętrzne dialogi. O dialogowości jako sposobie funkcjonowania człowieka*. Wrocław.

Schaefer, C.E. (1969). Imaginary companions and creative adolescents. *Developmental Psychology, 1*.

Słownik języka polskiego [SJP]. Pobrano z lokalizacji: <http://sjp.pl/dialogowo%C5%9B%C4%87>

Tryjarska, B. (2000). Komunikacyjna terapia rodzin. W: L. Grzesiuk (red.). *Psychoterapia. Szkoły, zjawiska, techniki i specyficzne problemy*. Warszawa.

Sokołowski, S. i Skrzypniak, R. (2005). Zasady konstruowania treści nauczania w kształceniu na odległość. W: W. Tarnowski i T. Królikowski (red.). *I Konferencja. Nowe technologie w kształceniu na odległość*. Koszalin.

Szpunar, M. (2005). Internet jako pole poszukiwania i konstruowania własnej tożsamości. W: E. Hałas i K.T. Konecki (red.). *Konstruowanie jaźni i społeczeństwa. Europejskie warianty interakcjonizmu symbolicznego*. Warszawa.

Sztejnberg, A. (2001). *Podstawy komunikacji społecznej w edukacji*. Wrocław.

Watzlawick, P., Beavin, J.H. i Jackson, D.D. (1957). *Pragmatics of human communication*. New York.

Warchała, J. (1991). *Dialog potoczny a tekst*. Katowice.

Warchała, J. (2001). Warunki współprodukowania tekstu potocznego. W: G. Habrajska (red.). *Język w komunikacji*. Łódź.

Wendland, M. (2012). Działania komunikacyjne a przekazywanie informacji. W: E. Kulczycki i M. Wendland (red.). *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji*. Poznań.

Wójcik, T. (1969). *Prakseosemiotyka. Teoria optymalnego znaku*. Warszawa.

DIALOGOWOŚĆ PROCESÓW EDUKACYJNYCH W SIECI

Słowa kluczowe: internet, edukacja, komunikacja, dialog, uczeń

Streszczenie: Internet, jako powszechnie użytkowana sieć komputerowa, stał się obecnie przedmiotem interdyscyplinarnych badań specjalistów wielu dyscyplin naukowych. Szczególne znaczenie mają badania zagadnień związanych z kształtowaniem się pod wpływem internetowego środowiska komunikacyjnego nowych przestrzeni aktywności społecznej uczniów. Internet jest jedynym medium, które ma charakter narzędzia wielostronnej i wielokierunkowej komunikacji. Dlatego też za najistotniejszą właściwość internetowej komunikacji uznaje się jej dialogowość. W artykule podjęto próbę analizy dialogowości komunikacji sieciowej w procesach edukacyjnych realizowanych za pośrednictwem internetu. Omówiono również warunki prowadzenia efektywnego edukacyjnego dialogu uczniów w sieci.

DIALOGIC NATURE OF ON-LINE EDUCATIONAL PROCESSES

Keywords: internet, education, communication, dialogue, pupil

Abstract: Internet, as commonly used computer network, has now become the subject of interdisciplinary studies of specialists from various scientific disciplines. A particular importance is attached to the studies that concern development of new areas of pupils' social activity under the influence of Internet communication environment. Internet is the only medium that is a multi-sided and multi-dimensional tool of communication. Therefore, dialogic nature of internet communication is perceived as its most important feature. This article attempts at analysing dialogic nature of on-line communication as far as educational processes carried out by means of Internet are concerned. It discusses also conditions for effective pupils' education dialogue on the web.